

Meer

De historische Fiertelprocessie uitgelegd (6)

- De terugkeer van de relieken naar Ronse in 940 en het ontstaan van de Vrijheid -

In de periode dat de relieken van Sint-Hermes tussen 880 en 940 in Kornelimünster en Keulen verbleven is zich op de site in Ronse een kapittel van kanunniken komen vestigen, dat zich als erfgenaam opwierp van de goederen van het vroegere Amandiaanse klooster.

Wanneer het gevaar van de Noormannen definitief geweken was en er opnieuw wat rust gekomen was in het vroegere Lótharingen, wilden zij hun heilige uiteraard terug in eigen stad. Maar dit stuitte op verzet vanuit de Sint-Salvatorabdij van Inde die de kostbare relieken wilde behouden.

De kanunniken schakelden daarom de keizersgezinde bisschop van Cambrai, Fulbert (regeerperiode 934-956) in als bemiddelaar voor hun doel. Door diens gunstige tussenkomst - de bisschop hield er als dank wel Nieuwenhove bij Ninove aan over - konden de relieken na 60 jaar, terug naar Ronse overgebracht worden.

Volgens de overlevering stuurde Fulbert een schoenmaker uit, omdat hij nu eenmaal over het beste schoeisel beschikte! Een legende wellicht - die we in de Fiertelprocessie ook inlassen - die het privilege tracht te

verklaren dat het ronddragen van het schrijn lange tijd exclusief aan de ambachtslieden van het schoenmakersgild toekwam.

De terugkeer van de Sint-Hermesreliken in 940 betekende een kantelmoment in de ontwikkeling van Ronse en een nieuwe start: Hermes bleef vanaf nu onlosmakelijk met Ronse verbonden, hij vond onderdak bij de pas ontstane kapittelstift.

Onlosmakelijk? Het kapittelarchief nuanceert dit nogal; op zich is dit – samen met de overbrengingen van de reliken van Cornelius, Cyprianus en Celestinus – zelfs al een eigen geschiedenis.

Bij de eerste loze inval van de Beeldenstormers in 1566 reeds werden de schrijnen overgebracht naar Bergen, dit door de goede zorgen van kapelaan Vanden Eynde. Tot het gevaar enkele maanden later geweken was.

In 1573 werden ze tijdens de woelige Reformatie naar het klooster van Sion te Oudenaarde overgebracht tot 1575 en in 1579 door kanunnik Le Duc/kanunnik Dhondt naar Mons versluisd, waar ze tot 1588 'in een kleine kapel' bewaard bleven.

De Fiertelommegang van 1573, 1574 en 1575 gebeurde dan ook met arm-reliekhouder, in 1576 opnieuw met het schrijn ('feretrum') en tussen 1579 en 1588 hebben we geen gegevens gevonden.

Op 2 juni 1591 werd het schrijn tijdelijk naar Ath overgebracht.

In 1593 werd enkel het schrijn zelf overgebracht naar Oudenaarde om het met roodfluweel te laten bekleden, maar wegens de onstabiele toestand werden de reliken zelf in december van dat jaar eveneens naar daar overgebracht (tot de Fiertel 1599??).

En ook nog eens bij de inval van de Franse troepen werden ze in 1645 naar Doornik overgebracht (de dichtst bij zijnde versterkte stad die voldoende veiligheid bood) en in 1649, uit voorzorg in allerijl naar Oudenaarde...

Opgravingen onder het schip van de huidige basiliek legden fundamenteen bloot van een – voor die tijd – grootse structuur, daterend van rond 940-950: een zaalkerk met een rechthoekige structuur naar het oosten gericht met een eveneens rechthoekige zijstructuur naar het noorden, gelijktijdig opgetrokken (cfr. grijze en rood-roze kalkmortel die toen gebruikt werd), hetgeen wijst op een belangrijk project. Dit zou de eerste georganiseerde structuur moeten worden voor het onderkomen van het – toen – zilveren schrijn en in functie van een 'nieuwe Hermescultuur'.

Want de kanunniken gaan de verering van Hermes anders aanpakken: ze gaan hem – en daar staat nergens iets van in de legende – een nieuwe

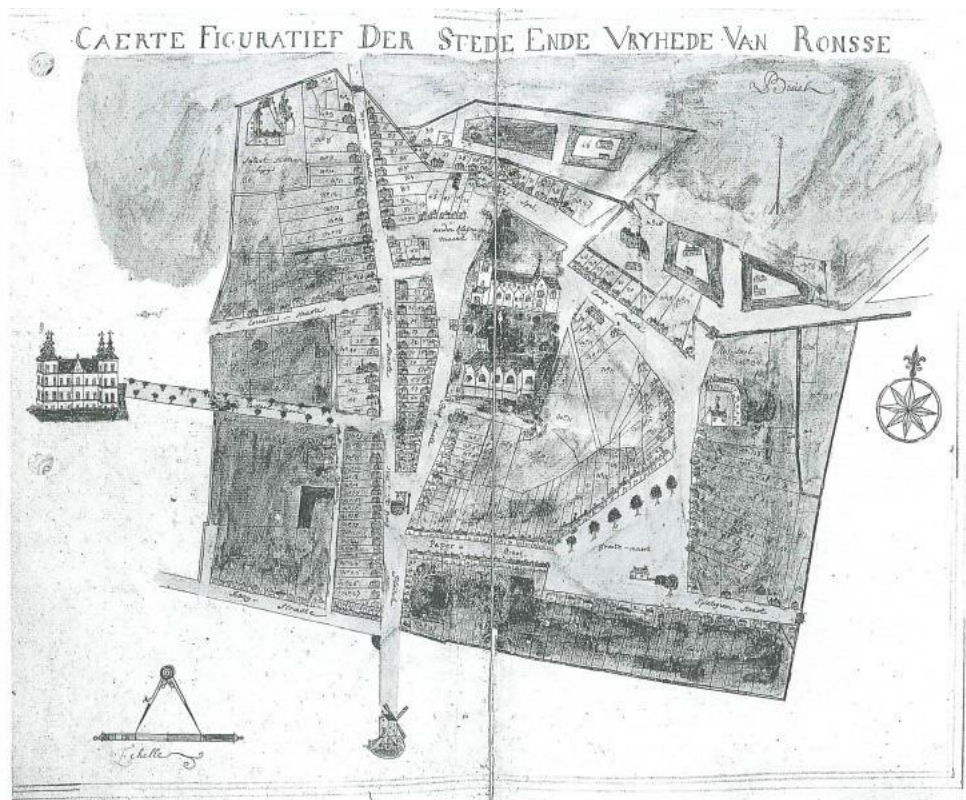
functie geven: waar hij eerder ingezet werd (en ook op de andere plaatsen waar zijn relieken toegekomen waren) voor 'een goede oogst', zal hij in Ronse voortaan het aanspreekpunt worden voor iedereen bij wie het wat mis gaat in het hoofd.

De structuur die voorzien was, zou dan ook te klein zijn voor hun project. Daarom werd gestart met de bouw van een romaanse collegiale kerk (zie deel 2, kerkgeschiedenis), deels op de bestaande grondvesten, en waarin we ook structuren zullen vinden die moeten functioneren voor de behandeling van geesteszieken: waterput, badkamertjes, kapellen voor de badmis.... Die crypte, waar het ritueel zich zal afspelen, zal ingewijd worden op Drievuldigheidszondag 1089, de collegiale kerk 40 jaar later, in 1189.

In afwachting van dit groot project werd aan de noordkant een klein kerkje gebouwd, gewijd aan Sint-Pieter en -Paulus, dat zal dienen als voorlopig onderkomen voor de relieken. Het gebouw zal erna dienst doen als één van de twee parochiekerken in de Vrijheid, want de nieuwe collegiale kerk zal enkel en alleen ten dienste staan van de bedevaart naar Sint-Hermes, tot 1794. Het kerkje werd afgebroken in 1843, de grondvesten ervan werden in de tweede helft van de 20ste eeuw heropgebouwd.

En de pelgrims zullen voortaan op een bepaalde manier ook meehelpen aan de bouw van de nieuwe, romaanse collegiale kerkstructuur. Men heeft immers het 'contrapensum' uitgevonden. Hierbij bood de pelgrim zijn tegengewicht aan het kapittel als betaalmiddel voor de behandeling. In de bouwfases waren dat stenen (ijzerhoudende zandsteen, die men vond in de heuvels rondom Ronse / cfr.: 'Zijn steentje bijdragen'), in latere fasen waren was/kaarsvet (verlichting), groeten, fruit, kippen.... het gegeerde betaalmiddel. Het kapittel nuttigde het voor zichzelf en verkocht de rest op het Klein Marktje. Het inkomgebouw voor de crypte aan de noordkant (onder de Coleta-kapel in de kerk en naast de Sint-Stefanuskapel in de crypte) was het opslaglokaal.

Wie in de crypte wat vanop afstand naar de muren kijkt zal er de jaarbouwlijnen zien, die wat in hoogte verschillen naarmate er dat jaar veel of weinig stenen (lees: pelgrims) aangekomen zijn. Vandaar: 'Zijn steentje bijdragen...'.
.

De site aan de oever van de Molenbeek zelf zal uitgroeien tot één van de vier grote bedevaartoornden voor geesteszieken in West-Europa (misschien wel de grootste), naast Sint-Dympna te Geel (B.), Saint-Samson te Dol (Fr., Bretanië) en Saint-Mathurin te Larchant (Fr., Nemours bij Fontainbleu).

Intussen organiseerde het kapittel zich ook administratief, juridisch en kerkelijk.

Zowel de stichting van het 'Tenement van Inde' met de Amandiaanse monniken rond 860, als de heropleving van het oude monasterium in 940 door een nieuwe religieuze gemeenschap die de terugkeer van de relieken van Sint-Hermes konden bekomen, zijn de aanknopingspunten voor het ontstaan van De Vrijheid, het gebied van 5 ha rondom de drie kerken.

De cultus rond de relieken van Sint-Hermes lokte veel pelgrims naar Ronse waardoor een economische bedrijvigheid ontstond, zoals handel en herbergen voor de vele pelgrims. Door deze economische impuls ontstond er gaandeweg binnen de grenzen van De Vrijheid op de Kleine Markt een eerste stedelijke kern. De economische zelfstandigheid was een belangrijke voorwaarde voor het onafhankelijke voortbestaan van het gebied.

Maar naast die economische zelfstandigheid, had De Vrijheid ook een eigen rechtsmacht, een vierschaar (op het Klein Marktje) en een galg (t.h.v. de rode beuk in het Bruulpark).

Het 'Tenement van Inde' stond onder de feodale structuur van de abdij van Inde van Kornelimünster en bestond aanvankelijk uit 25 dorpen boven en onder de huidige taalgrens, die vanuit De Vrijheid door de kapittelproost bestuurd werden.

Heel beknopte synthese uit werken van Albert Cambier, *Rothnacum Sacrum, Het Negende Eeuwfeest van de Inwijding der Sint-Hermeskrypte onder de St- Pieters- en Hermeskollegiaal te Ronse 1089-1989*, 1989, 131 pp.; *het ontstaan van het Ronsische kanunnikenkapittel p. 73-80*. En uit diverse hoofdstukken uit zijn 'STT-Pieters en -Hermesstift', 730 pp. 1960; uit Eric Devos en Ludo Collin, *Behoet mine zinnen. 1150 jaar Sint-Hermes te Ronse*, 79 pp., 2010, p.17-30 ....*de Sint-Hermesreliëken definitief terug in Ronse (880-940/1950)*, p. 31-33 en 'Van generalist... tot specialist', p.34-36. En onthouden uit de ontelbare en altijd zeer boeiende vertellingen met Albert, soms ook onder het schip van de kerk en vaak in de crypte. Foto: Dirk Waeterloos.